

- **שם המחקר:** התערבות באכילה בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במסגרות בקהילה
- **שנה:** 2023
- **סוג מחקר:** מחקר
- **מס' קטלוגי:** 890-112-2018
- **שמות החוקרים:** ד"ר נעמי פרזיגר, פרופ' אלה בין, ד"ר גילה טובול-לביא, ופרופ' עינת גל
- **רשות המחקר:** הקריה האקדמית אונו ואוניברסיטת חיפה

תקציר המחקר

מחקר זה נערך בסיוע מענק מקרן שלם.

אכילה הינה התנהגות הישרדותית וחיונית, הנחשבת לתפקוד יום-יומי הסתגלותי המשפיע על איכות חייו של אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה) (APA, 2013; AOTA, 2016). בספרות תוארו קשיי אכילה נרחבים בקרב אוכלוסייה זו, חלקם קשיים בעקבות גורמים אנטומיים ופיזיולוגיים וחלקם בעקבות גורמים סביבתיים והתנהגותיים (Gravestock, 2000; Matson & Kuhn, 2001; Rezaei et al., 2011). קשיים בתהליך האכילה בקרב אנשים עם מש"ה עלולים להוות אתגרים בהשתתפות במארג החיים, ובמקרים קיצוניים אף להציב את האדם עם מש"ה בסכנת חיים (Gal et al., 2011; Robertson et al., 2018). בספרות המקצועית יש שימוש במגוון מושגים לתיאור אתגרים בנושא האכילה. לאורך הדו"ח הנוכחי נעשה שימוש במונח 'קשיי אכילה'. בעוד ולקשיי אכילה בקרב אנשים עם מש"ה עלולות להיות השלכות לאיכות החיים ולבריאות, הרי שקיים מחסור בתוכניות התערבות מבוססות ראיות הייעודיות לאוכלוסייה זו. יתרה מזאת, מאחר וקיים מגוון רחב של קשיי אכילה באוכלוסייה זו, הרי שחשוב להעריך כל אדם, ולבנות עבורו תוכנית ייעודית עם מטרות הספציפיות לו. בנוסף, מאחר וחלק ניכר מאוכלוסייה זו מואכל, או שאכילתם מלווה במטפלים, משאבים רבים נדרשים גם מצד המטפל המאכיל, לכן קיימת חשיבות רבה לא רק לשיפור חווית האכילה של אנשים עם מש"ה, אלא גם לספק כלים פרקטיים שסייעו ויתרמו לחוויית המטפל המאכיל, לתחושת השותפות שלו ולהקלת החוויה על הצוותים במסגרות (Gravestock, 2003). כך, חשוב גם שמדדי התוצאה יתייחסו לא רק ליכולות האכילה של המטופל אלא גם לחוויית ההאכלה של המטפל. בשנת 2017, פותחה חוברת "חווית האכילה והאכלה" - חוברת הדרכה לטיפול באנשים עם מוגבלות של קרן שלם. החוברת מסתמכת על ידע בנושא האכלה מיטבית בתחום המוגבלות השכלית התפתחותית, ומטרתה לשמש ככלי הערכה, תכנון וטיפול מחד וכגורם מסייע לשיפור חווית האכילה ולבניית תוכנית טיפולית ומניעת סיכון מאידך. חוברת זו מהווה בסיס לפיתוח המחקר הנוכחי. במסגרת המחקר הנוכחי פותחה תוכנית טיפולית בראייה של צוות מולטי-דיסציפלינרי, לצורך שיפור תפקודי אכילה והאכלה בקרב אנשים עם מש"ה. על בסיס פרופיל אכילה אישי שהתקבל מאיסוף נתונים באמצעות שאלון ה-"Mosh-Eat", "שאלון למילוי ע"י המטפל המאכיל" והסרטת סרטוני וידאו בזמן אכילה, פותחה תוכנית ההתערבות אישית. כל אלו נדגמו פעמיים, לפני תוכנית ההתערבות ואחריה.

מטרות המחקר היו :

-לבדוק מחקרית את יעילותה של התערבות קדם אכילה הכוללת תכנית עם תרגילים סנסו-מוטוריים, באמצעות השוואת מיומנויותיהם של המשתתפים לפני קבלת התוכנית ואחרי.

בנוסף, במסגרת המחקר נותחו תוכניות ההתערבות ב-8 תיאורי מקרה אשר מתבססים על תוצאות שאלון ה-"Mosh-Eat" והתצפית הקלינית, ובדקו לעומק את פרופיל מיומנויות האכילה של אנשים עם מש"ה.

תיאורי מקרה אינדיבידואלים בדקו האם פרופיל האכילה של כל אחד מהמשתתפים השתפר לאחר ההתערבות. לבסוף המחקר בא לבדוק גם את חוויית ההאכלה של מטפלים באנשים עם מש"ה לפני ואחרי ההתערבות.

כלי המחקר כללו שאלונים על קשיי האכילה של המטופלים (שאלון ה-"Mosh-Eat"), וחוויית המאכיל ("שאלון למילוי ע"י המטפל המאכיל") וכן ניתוח מובנה של סרטוני וידיאו של המשתתפים בזמן האכילה.

ממצאים מרכזיים:

הממצאים מציגים פרופילי אכילה ייחודיים של שמונה נבדקים עם מש"ה.

תוצאות המחקר מעידות על שיפור במיומנויות האכילה של אנשים עם מש"ה בעקבות תוכנית ההתערבות. נמצא הבדל בין שתי נקודות הבדיקה במיומנויות האכילה של אנשים עם מש"ה כפי שבאו לידי ביטוי בסה"כ בשאלון "Mosh-Eat", ובכל אחד מסעיפיו. התוצאות מעידות על מגמה של שיפור בכל ההתנהגויות קרי: לעיסה ובלעיה, יציבה, מיעוט אכילה, סלקטיביות באכילה, תקשורת והתנהגות באכילה.

סיכום והמלצות: במסגרת הפרויקט הנוכחי, נבנתה מסגרת כללית של תוכנית התערבות לשיפור תפקודי אכילה בקרב מבוגרים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית, המותאמת אישית לכל אדם עם מש"ה. המחקר הנוכחי, היווה פיילוט אשר בחן את יעילותה של תוכנית ההתערבות באמצעות השוואת מיומנויותיהם של המשתתפים לפני קבלת התוכנית ולאחריה. הוצגו 8 תיאורי מקרה אשר בודקים לעומק את פרופיל מיומנויות האכילה של אנשים עם מש"ה.

ונתחו ההבדלים בשאלון-"Mosh-Eat" והתצפית הקלינית בין שתי נקודות הבדיקה.

לאור הממצאים המעודדים, מומלץ להמשיך לחקור תוכנית התערבות זו תוך שימוש במדגם רחב יותר של בכדי להגיע למסקנות מובהקות יותר עבור יעילותה של התוכנית. בנוסף, אנו ממליצים להשתמש בתוכנית ההתערבות ככלי יישומי במסגרות בקהילה, ולצורך כך לבצע סדנאות הכשרה לצוות מקצועות הבריאות ולמטפלים במסגרות. העלאת המודעות והידע בנושא חשובים לפיתוח וקידום התערבויות טיפוליות לצורך שיפור התפקוד בתחום, לשיפור איכות חייהם של אנשים עם מש"ה ולמניעת סיבוכים רפואיים וסכנת חיים.

מילות מפתח: מוגבלות שכלית התפתחותית, קשיי אכילה, תוכנית התערבות באכילה.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)